

Bibliotheek van het federaal Parlement

De familierechtbank

dossier nr. 115 – 09.10.2008

Deze elektronische versie maakt het mogelijk alle documenten van de papieren versie te raadplegen, die in elektronische vorm bestaan. Dit laatste is niet het geval voor bepaalde artikels van doctrine, die enkel in de papieren versie beschikbaar zijn. Deze papieren versie is voorbehouden aan de leden en de diensten van het federale Parlement. De elektronische versie bevat wel de referenties van de doctrine, die in de papieren versie is opgenomen.

Alle elektronische adressen waren toegankelijk op de datum van verschijning van het dossier. Het is echter altijd mogelijk dat bepaalde adressen worden afgeschaft of veranderd.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	2
BELGIË	6
Documenten	6
FRANKRIJK	7
Wetgeving	7
DUITSLAND	8
Wetgeving	8
Parlementaire documenten	8
Commentaar	8
BIBLIOGRAFISCHE REFERENTIES	10
België	10
Frankrijk	10
Duitsland	11

Bibliotheek van het federaal Parlement

De familierechtbank

dossier nr. 115 – 09.10.2008

INLEIDING

In België stelt de algemene beleidsnota van de Staatssecretaris voor Gezinsbeleid van april 2008 dat de regering de intentie heeft om een grote arrondissementsrechtbank op te richten, waarin verschillende gespecialiseerde rechtbanken, waaronder een familierechtbank, zouden geïntegreerd worden. In dit dossier hebben we wetgeving en documentatie verzameld over de familierechtbank, zoals die bestaat in onze buurlanden Frankrijk en Duitsland. In België bestaat een in familiezaken gespecialiseerde rechtbank niet, maar er is in het verleden regelmatig aandacht besteed aan de problematiek errond. Daarom leek het ons toch nuttig voor België een aantal artikels terzake te verzamelen evenals enkele recente stellingnames over dit onderwerp.

Het idee om in België een gespecialiseerde rechtsinstantie voor familiezaken op te richten is inderdaad niet nieuw. De afgelopen tientallen jaren heeft het voorstel om het geheel van het familierechtelijk contentieux voor één en dezelfde rechter te brengen inderdaad al verschillende keren op de agenda gestaan.

Op dit moment zijn de rechterlijke bevoegdheden m.b.t. familiezaken zo verdeeld dat, bijvoorbeeld in het kader van één en dezelfde echtscheidingsprocedure, de vrederechter, de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, de jeugdrechtbank en de burgerlijke afdeling van de rechtbank van eerste aanleg ertoe genoodzaakt kunnen zijn zich na elkaar uit te spreken in functie van de verschillende aspecten van het contentieux (voorlopige maatregelen, uitspreken van de echtscheiding, hoede over de kinderen, alimentatiegeld,..).

De meeste auteurs en rechtspractici hebben kritiek op het onlogische karakter van de huidige bevoegdheidsverdeling, het gevaar voor tegenstrijdige beslissingen en het gebrek aan klaarheid voor de justitiabele.

Ook al is men het erover eens dat men een oplossing moet vinden voor de versnippering van de bevoegdheden in familiezaken, het debat over de uitvoering van deze hervorming blijft open. Het voorstel werd verdedigd om in familiezaken meer bevoegdheden toe te wijzen aan de eerstelijnsrechter, die de vrederechter is. Het idee leeft ook om het familiaal contentieux te centraliseren bij de rechtbank van eerste aanleg door, bij deze rechtbank, een afdeling op te richten die gespecialiseerd is in familiezaken, dit eventueel door de huidige bevoegdheden van de jeugdrechtbank uit te breiden. In het verleden werd ook gepleit voor de oprichting van een volledig autonome familierechtbank met een eigen hof

Bibliotheek van het federaal Parlement

De familierechtbank

dossier nr. 115 – 09.10.2008

van beroep en een gespecialiseerd parket, maar deze denkpiste lijkt vandaag verlaten te zijn.

In september 2008 heeft de Hoge Raad voor Justitie over deze problematiek een advies geformuleerd in het kader van een tussentijds rapport over het project tot hertekenen van de rechterlijke organisatie. Uit de conclusies van de werkgroep voor familiale geschillen blijkt dat er een eind gemaakt moet worden aan de versnippering van de bevoegdheden. Deze werkgroep heeft verschillende pistes voor oplossingen geformuleerd, zonder evenwel tot een consensus te komen in het voordeel van de ene of de andere optie.

Verschillende wetsvoorstellen m.b.t. de oprichting van een familierechtbank werden ook neergelegd tijdens de vorige legislaturen, maar op dit ogenblik is er geen enkel wetsvoorstel hangend m.b.t. dit onderwerp.

In Frankrijk is er een 'tribunal de grande instance' in elk departement. Zoals de Belgische rechtbanken van eerste aanleg is deze rechtbank bevoegd voor alle geschillen waarvoor de bevoegdheid niet uitdrukkelijk aan een andere rechtsinstantie is toegewezen. Zij is bovendien exclusief bevoegd voor geschillen over de staat van personen, over onroerende goederen, over merken en brevetten en over de tenuitvoerlegging van vonnissen en uitvoerbare titels. Sommige bevoegdheden van de 'tribunal de grande instance' worden collegiaal uitgeoefend, andere door een alleenzetelend rechter. Hoewel de algemene tendens is dat meer en meer bevoegdheden door een alleenzetelend rechter worden uitgeoefend, blijft de algemene regel dat de bevoegdheid uitgeoefend wordt door een college, terwijl de uitoefening ervan door een alleenzetelend rechter de uitzondering blijft.

De alleenzetelende rechter is generalist of gespecialiseerd. Eén van de gespecialiseerde alleenzetelende rechters in de 'tribunal de grande instance' is de rechter in familiezaken. De rechter in familiezaken is bevoegd voor « echtscheidingen, scheiding van tafel en bed en de gevolgen ervan», alsook « handelingen die verband houden met de vaststelling van de alimentatieplicht, de bijdrage in de lasten van het huwelijk en de onderhoudsplicht, de uitoefening van het ouderlijk gezag, de wijziging van de naam van het natuurlijk kind en de voornamen» (Code de l'organisation judiciaire, art. L213-3). De rechter kan, indien hij dit opportuun acht, een zaak verwijzen naar een kamer met drie rechters, waarvan hij zelf deel uitmaakt (Code de l'organisation judiciaire, art. L213-4). Dit is een uitzondering op het algemeen beginsel volgens hetwelk het de partijen zijn die zelfs een niet gemotiveerd verzoek kunnen indienen om de zaak naar een kamer met drie rechters te verwijzen (Code de l'Organisation judiciaire, art. L212-2). De rechter in familiezaken is dus

Bibliotheek van het federaal Parlement

De familierechtbank

dossier nr. 115 – 09.10.2008

geen rechtsinstantie op zich, maar maakt deel uit van de 'tribunal de grande instance'.

De rechter in familiezaken is een vrij recente instelling in het Franse juridische landschap. Hij werd opgericht door de wet van 8 januari 1993, met de bedoeling om het volledige familiaalrechtelijke contentieux onder de bevoegdheid van één rechter te brengen. Vóór de inwerkingtreding van deze wet waren de bevoegdheden m.b.t. familiezaken verspreid over verschillende rechtsinstanties, net als in de huidige Belgische situatie. Het heeft echter nog een hele tijd geduurd eer de procedureregels voor de rechter in familiezaken éénvormig gemaakt werden. Tot aan het decreet van 29 oktober 2004 werd elk verzoek dat ingediend werd bij een rechter in familiezaken onderworpen aan eigen procedureregels, die voortsproten uit de oude wetgeving. Het decreet van 29 oktober 2004 heeft deze anomalie rechtgezet door in het nieuwe wetboek van burgerlijk procesrecht een gemeenschappelijke procedurebasis te creëren voor alle familiezaken, ook al zijn er nog steeds verschillen in procedures naargelang het type verzoek.

In Duitsland zijn de belangrijkste bepalingen inzake bevoegdheden van de familierechtbanken, die afdelingen zijn van de 'Amtsgerichte', terug te vinden in §§ 23a en 23b van het 'Gerichtsverfassungsgesetz' (GVG). Daarnaast worden een aantal aspecten nader omschreven in het burgerlijk wetboek, in de wet op de vrijwillige rechtspleging en in de 'Zivilprozessordnung' (burgerlijk procesrecht).

§ 23a van het 'Gerichtsverfassungsgesetz' geeft een algemene bevoegdheidsomschrijving van de 'Amtsgerichte' in burgerlijke rechtsgeschillen, § 23b stelt dat bij de 'Amtsgerichte' afdelingen voor 'Familiensachen' (familierechtbanken) worden opgericht en omschrijft het begrip 'Familiensachen'. Het gaat hierbij vooral om huwelijksaangelegenheden, ouderlijke zorg en omgangsrecht, in zover volgens de bepalingen van het burgerlijk wetboek de familierechtbank bevoegd is, afstamming, echtscheiding en ontbinding van huwelijk, onderhoudsverplichtingen gebaseerd op huwelijk of verwantschap, financiële aanspraken bij echtscheiding, geschillen tussen samenwonenden en bescherming tegen geweld in bepaalde omstandigheden.

De familierechter is een alleenzetelende rechter, tegen wiens beslissing specifieke rechtsmiddelen gelden. Zo zijn beroep en bezwaar mogelijk bij het 'Oberlandesgericht' waar gespecialiseerde kamers bestaan (Familiensenate), terwijl normalerwijze de rechtsmiddelen tegen beslissingen van het 'Amtsgericht' door het 'Landgericht' worden behandeld.

Tegen beslissingen van het 'Oberlandesgericht' kunnen partijen onder bepaalde voorwaarden optreden bij het Bundesgerichtshof.

Bibliotheek van het federaal Parlement

De familierechtbank

dossier nr. 115 – 09.10.2008

Bepaalde materies, die nochtans ook aansluiten op het familiegebeuren, evenals talrijke vermogensrechterlijke geschillen, waarvan de uitkomst belang heeft voor de onderhoudsplicht of de omvang van de te vereffenen gemeenschappelijke vermogensvermeerdering, behoren niet tot de bevoegdheid van de familierechtbank. Verder is het procesverloop in familiezaken vrij onoverzichtelijk en wordt het geregeld in verschillende wetten, o.a. het burgerlijk procesrecht en de wet op de vrijwillige rechtspleging.

Thans is zowel door de Bundestag als de Bundesrat een wetsontwerp goedgekeurd tot herziening van het procesverloop in familiezaken en in de vrijwillige rechtspleging (FGG-Reformgesetz). Dit wetsontwerp omvat wijzigingsbepalingen van een groot aantal wetteksten, o.a. van het 'Gerichtsverfassungsgesetz' en het burgerlijk procesrecht, evenals de nieuwe wet betreffende het procesverloop in familiezaken en in aangelegenheden van de vrijwillige rechtspleging (FamFG). Belangrijk hierbij zijn § 111 en § 112 van het FamFG, die een opsomming geven van de 'Familiensachen' en 'Familienstreitsachen'. De opgesomde begrippen worden dan in de desbetreffende rubrieken verder gedefinieerd.

De definitie van 'Familiensachen' in § 23b van het 'Gerichtsverfassungsgesetz' zal worden opgeheven evenals boek 6 van de 'Zivillprozessordnung'.

Dit alles leidt tot een verruiming van de bevoegdheden van de familierechtbank. Daardoor wordt het mogelijk alle rechtsgeschillen die sociaal verbonden zijn met huwelijk en familie aan éénzelfde jurisdictie toe te vertrouwen. Zo wordt het 'Vormundschaftsgericht' afgeschaft en een aantal van haar bevoegdheden, die tot de familiezaken behoren, worden aan de familierechtbank toevertrouwd. De andere bevoegdheden gaan naar het nieuw op te richten 'Betreuungsgericht'.

Het is de bedoeling dat de nieuwe wetgeving op 1 september 2009 in werking treedt.

R. Van Nieuwenborgh

Bibliotheek van het federaal Parlement
De familierechtbank
dossier nr. 115 – 09.10.2008

BELGIË

Documenten

Hoge Raad voor de Justitie. Tussentijds rapport over het project " Hertekenen van de rechterlijke organisatie" (september 2008)

http://www.hrv.be/doc/divers/tussentijds_rapport.pdf

Families in beweging. En gezinsbeleid op maat ? (2007)

<http://lesfamilles.be/ebooks/EGF-nl.pdf>

Staten-Generaal van het Gezin (2004 en 2005))

<http://egf2004.lesfamilles.be/pdfs/rapports/egf.rapport.justice.nl.pdf>

http://egf2005.lesfamilles.be/doc/textes/synthese_nl_01.pdf

Bibliotheek van het federaal Parlement
De familierechtbank
dossier nr. 115 – 09.10.2008

FRANKRIJK

Wetgeving

Code de l'Organisation judiciaire, art. L 212-2

http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=C85586AFC8F65EE308B8EEA0F3D272C8.tpdjo17v_1?idSectionTA=LEGISCTA000006167278&cidTexte=LEGITEXT000006071164&dateTexte=20080625

Code de l'Organisation judiciaire, art. L 213-3, 213-4

http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=9B371BB52A4A2C7BA270CD60D7E7609D.tpdjo14v_1?idSectionTA=LEGISCTA000006182779&cidTexte=LEGITEXT000006071164&dateTexte=20080610

Bibliotheek van het federaal Parlement

De familierechtbank

dossier nr. 115 – 09.10.2008

DUITSLAND

Wetgeving

Gerichtsverfassungsgesetz : §§22, 23a, 23b, 23c, 119, 130, 132, 133

<http://bundesrecht.juris.de/gvg/index.html>

Zivilprozessordnung : §§ 621, 661

<http://bundesrecht.juris.de/zpo/index.html#BJNR005330950BJNE146700301>

Parlementaire documenten

Entwurf eines Gesetzes zur Reform des Verfahrens in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit: Drucksache BT 16/6308 ,
Drucksache BR 617/08

<http://dip21.bundestag.de/dip21/brd/2008/0617-08B.pdf>

<http://dip21.bundestag.de/dip21/brd/2008/0617-08.pdf>

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/063/1606308.pdf>

Entwurf eines Gesetzes zur Änderung des Zugewinnausgleichs- und Vormundschaftsrechts: Drucksache BR 635/08

<http://dip21.bundestag.de/dip21/brd/2008/0635-08.pdf>

Commentaar

Overzicht van de organisatie van de rechtspraak in de Bondsrepubliek Duitsland

http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_ger_nl.pdf

Organigramme sur l'organisation judiciaire en République fédérale d'Allemagne

http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/org_justice_ger_fr.pdf

Familiengerichtliches Verfahren- Freiwillige Gerichtsbarkeit

http://www.bmj.bund.de/enid/19bfc1bffc1b843ebec4871fc7ba9930,0/Rechtspflege/Familiengerichtliches_Verfahren_-_Freiwillige_Gerichtsbarkeit_1ds.html

Weg frei für neues Verfahren in Familiensachen

http://www.bmj.bund.de/enid/0,69e4296b6f6e7472617374092d0930/Pressestelle/Pressemitteilungen_58.html?pmc_id=5377&year=2008&month=09

Grosses Familiengericht laut Expertenmeinung sinnvoll

<http://www.bundestag.de/dasparlament/2008/08/Innenpolitik/19609677.html>

Bibliotheek van het federaal Parlement
De familierechtbank
dossier nr. 115 – 09.10.2008

Zügige Entscheidungen in Familiensachen

http://www.bmj.bund.de/enid/19bfc1bffc1b843ebec4871fc7ba9930,40a7b9636f6e5f6964092d0934333935093a095f7472636964092d0934353034/Pressestelle/Pressemitteilungen_58.html

Reform des Verfahrens in Familiensachen und den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit

http://www.bmj.bund.de/enid/0,fda2cf636f6e5f6964092d0932333734093a095f7472636964092d0931363939/Pressestelle/Pressemitteilungen_58.html

Links : hearings ivm Drucksache 16/6308

http://www.bundestag.de/ausschuesse/a06/anhoerungen/30_FGG_Teil_II/04_Stellungnahmen/index.html

http://www.bundestag.de/ausschuesse/a06/anhoerungen/29_FGG_Teil_1/index.html

Bibliotheek van het federaal Parlement
De familierechtbank
dossier nr. 115 – 09.10.2008

BIBLIOGRAFISCHE REFERENTIES

België

SENAEVE, Patrick, Editoriaal, Pleidooi voor de oprichting van een familierechtbank, in : Tijdschrift voor Familierecht, 2008/1-2, p. 1-3

FIERENS, Jacques, MARCHANDISE, Thierry, SOSSON, Jehanne, Droit de la famille, Louvain-la-Neuve, Anthémis, 2007, p. 61-62

VAN GYSEL, Alain-Charles, Précis de droit de la famille, Bruxelles, Bruylant, 2004, p. 570-574

GHISLAIN, Nicolas, Qui sera le juge de la famille ? in : Journal du juriste, 2004, n° 32, p. 2

REUNIS, Dominique, Des procédures rapides et accessibles ! in : Journal du juriste, Kluwer, 2004, n° 32, p. 3

VUYE, H., Le statut du juge de proximité, Het statuut van de eerstelijnsrechter, in : Journal des juges de paix et de police, Tijdschrift van de Vrede- en Politierechters, 2004, n° 3-4, p. 113-116, p. 132-135

FISCHER, Quentin, Le droit familial et le droit judiciaire, in : le conflit familial à la croisée du droit, Bruxelles, Bruylant, 2004, p. 3-32

VAN EYLEN, Luk, Vrede- en politierechters zijn uitstalraam van Justitie, in : De Juristenkrant, 4 juni 2003, nr. 71, p. 8-9

POELEMANS, Bettina, Pour la réforme des règles de compétence en droit belge de la famille, in : Familles et justice, sous la direction de M.T. Meulders-Klein, Bruxelles, Bruylant, 1997, p. 292-309

POELEMANS, Bettina, Uniformisering van de regels van volstreckte bevoegdheid in familiezaken, in : Naar een humaner familieprocesrecht, Leuven, Acco, 1994, p. 125-201

Frankrijk

JUSTON, Marc, Le juge aux affaires familiales et l'évolution de la famille. Nouvelles lois, nouvelles pratiques, in : Gazette du Palais, 5 avril 2008, p. 2-6

Bibliotheek van het federaal Parlement

De familierechtbank

dossier nr. 115 – 09.10.2008

“Répartition des compétences entre le JAF et le juge des enfants après le décès de la mère et un placement de l’enfant chez la grand-mère : compétence limitée du juge des enfants”, note sous Cass. 1re civ., 14 novembre 2007, n° 06-18.04, *Droit de la Famille*, 2008, n° 1

MURAT, P., *Droit de la famille*, Paris, Dalloz, 2007, p. 203-205

GUINCHARD, Serge, MONTAGNIER, Gabriel, VARINARD, André, *Institutions juridictionnelles*, Paris, Dalloz, 2007, p. 423-448

“Répartition des compétences entre le juge des enfants et le juge aux affaires familiales en matière d’autorité parentale”, note sous Cass. 1re civ., 14 mars 2006, n° 05-13.360, *Droit de la Famille*, 2006, n° 7

“Précisions sur la compétence exclusive du JAF comme juge des référés, en matière de mesures provisoires”, note sous CA Grenoble, 9 février 2005, *Droit de la Famille*, 2005, n° 11

GOUTTENOIRE, Adeline, “De la nouvelle répartition des compétences en matière familiale...”, *Droit de la Famille*, 2005, n° 5

MINIATO, Lionel, “La réforme des procédures de divorce par la loi du 26 mai 2004 et le décret du 29 octobre 2004 : le changement dans la continuité”, *Droit de la Famille*, 2004, n° 12

PARCHEMINAL, Hervé, Le juge aux affaires familiales. Nouveau juge des conflits familiaux (L. n° 93-22, 8 janvier 1993), in : *La Semaine Juridique*, 1994, n° 19, p. 227-233

Duitsland

KISSEL, Otto Rudolf, MAYER, Herbert, *Gerichtsverfassungsgesetz, Kommentar*, München, C.H. Beck, 2008, p. 594-647, 875-887, 924-930

JAUERNIG, Othmar, *Zivilprozessrecht*, München, C.H. Beck, 2007, p. 289-299

SCHWAB, Dieter, *Droit de la famille et juridiction en Allemagne*, in : *Familles & Justice, justice civile et évolution du contentieux familial en droit comparé*, Bruxelles, Bruylant, 1997, p. 104-117